

Moudivláček

Obsah

- Fúze MOS a MOS 2
- VTV Rychlebské hory..... 2
- Přestavba ORNIS... 4
- Zajímavá pozorování 5
- Ptáci v Bibli.. 5
- Pozvánka na schůzi MOS..... 7
- Zapojte se do správních řízení 7
- Publikujte v Moudivláčku..... 8
- Navštivte videokanál MOS 8
- Křížovka..... 8

Vážení čtenáři,

ač se to zdá neuvěřitelné, 4. prosince 2022 uběhne již devadesát let od doby, kdy v restauraci Akciového pivovaru v Přerově skupina přátel v čele s Františkem Ginterem založila Moravský ornitologický spolek. Dnes si můžeme jen stěží představit, s jakým nadšením a odvahou se pustili do práce s veřejností, vydávání časopisu, ale i praktické ochrany ptáků. Doslova „troufalé“ však bylo v době ekonomické krize přistoupit k výstavbě ornitologické stanice. Povedlo se ji dostavět během roku. Byť s šrámy po padlých bombách, ale přeci jen přečkala druhou světovou válku. Po ní, respektive po převratu v roce 1948, MOS příliš šťastné období neprožíval. To se změnilo až k roku 1970, kdy přijalo stanici pod svá křídla okresní muzeum, dnes muzeum Komenského v Přerově. A pod ochrannou rukou Jiljího Sitka a Františka Hejla MOS znovu ožil. Pod jeho taktovkou vycházel odborný časopis Zprávy MOS, organizovaly se odborné konference, stanice přestavěná do moderní podoby pracovala na profesionální úrovni. Jelikož činnost České společnosti ornitologické byla tou dobou v útlumu, centrum Československé ornitologie se přesunulo do Přerova. Po revoluci to však bylo opět jinak...

Jak vidno, historie MOSu je bohatá a myslím, že máme být na co hrdí. Ze srdce přeji Moravskému ornitologickému spolku vše nejlepší ke kulatinám. Ať ta další devadesátka je alespoň tak bohatá, jako ta první!

Kateřina Ševčíková

Znovu a lépe – fúze MOS a MOS

Na členské schůzi MOS 29. 2. 2020 její účastníci odsouhlasili fúzi Moravského ornitologického spolku s Moravským ornitologickým spolkem – středomoravskou pobočkou ČSO. MOS od roku 2005 vystupoval jako pobočný spolek ČSO, což však přestalo být možné po roku 2012, kdy vstoupil v platnost nový občanský zákoník. Byť se pro běžné členy nic nezměnilo, z právního hlediska byl považován za samostatný spolek. Několikrát členskou schůzí pověřený výbor hledal vhodná řešení, jak se stát pobočkou – tedy správně řečeno pobočným spolkem – ČSO. Jelikož se výboru „nechtělo“ do zrušení „starého“ MOSu, který by musel projít likvidací, a znovuzaložení „nového“ MOSu, vyrýsovala se jako elegantní řešení fúze. Formálně byl založen „nový MOS“, pobočný spolek ČSO a pak přišel onen osudný poslední únor. Členská schůze posvětila fúzi a mohlo se přistoupit k podepisování smluv, odeslání na soud, a dlouhému čekání. Po dotazování rejstříkového soudu, jak to s námi vypadá, nám bylo sděleno, že žádná fúze neprobíhá, neboť jsme nevyplnili elektronický formulář. A ten vyplnit nešlo – zkrátka změnit spolek v pobočný spolek je v počítači nepřípustné. Kolonka neexistuje. Následně jsme tedy podali návrh ručně. Krajský soud nám žádost sice zamítl, že to nejde, ale odvolání již bylo úspěšné, vrchní soud nám dal za pravdu a vrátil celou věc zpět na krajský soud. Zde jsme ale narazili podruhé. Díky problémům s formulářem jsme podali oficiální žádost o fúzi o rok a několik dní později, než jsme podepisovali smlouvu. A právě těch několik dní zpečetilo náš osud – občanský zákoník praví, že pokud se žádost nepodá do roka od podpisu smlouvy, má se za to, že od smlouvy odstoupily obě strany. Ač bylo možné se proti tomuto rozhodnutí odvolat prostřednictvím advokáta, šance na úspěch byly malé. Proto jsme se rozhodli celou fúzi zopakovat. Hlasování proběhne na podzimní členské schůzi 3. prosince 2022, rozhodným dnem je pak 1. leden 2023. Pevně věřím, že podruhé už to půjde hladce, a že se konečně vymotáme z bludiště paragrafů a vtrhneme zpět do ptačího světa.

Za výbor MOS Kateřina Ševčíková, e-mail: sevcikova(at)seznam.cz

Jak dopadl výzkumný terénní víkend Rychlebské hory?

V posledním květnovém víkendu, 27. – 29. 5. 2022, uspořádal Moravský ornitologický spolek výzkumný terénní víkend Rychlebské hory. Hlavním cílem bylo zmapovat přítomnost lejsků malých, ale i dalších lesních druhů ptáků v oblasti Rychlebských hor. Ubytování bylo zajištěno na chatě Plch patřící Arcibiskupským lesům a statkům. Malebná dřevěná chatka bez elektřiny, se suchým záchodem a studánkou skýtala dokonalé zázemí pro celovíkendové dobrodružství při zkoumání ornitologicky málo zmapované oblasti.

V pátek byl příjezd účastníků plánován po 17. hodině. Postupné setkávání všech devíti přihlášených krátilo klábosení u praskajícího ohně, ale i návštěva psí jednotky ČSO. Původní myšlenkou bylo naplánovat trasy na sobotní monitoring,

ale vzhledem k tomu, že „mapy“ dorazily až v pozdě noční hodinu, kdy mnozí už spali, nechalo se tak na ráno.

Po brzkém vstávání a rozdělení tras se vyrazilo do terénu. Jednotlivé skupiny prošly šest tras o celkové délce asi 77 km situované po celých Rychlebských horách především v místech s větší plochou vzrostlých lesů. Zkontrolováno tak bylo okolí hor Muflon a Jelen u Bílé Vody, údolí Javornického potoka nedaleko Travné, Račí údolí, údolí Vojtovického potoka u Nové Vésky, údolí Stříbrného potoka a Ztracené údolí. Při pomalé chůzi po liniích mapovatelé bedlivě poslouchali, co se kde šustne či zazpívá. Na vhodných místech (tj. rozsáhlejší bučiny) jsme se pomocí provokace snažili zjistit i přítomnost lejsků malých. Tři skupiny, které byly s monitoringem hotovy poněkud rychleji, zvládli ještě navštívit rybník Dolní Fořt u obce Uhelná. Po návratu na základnu se opět zapálil oheň a při opékání špekáčků a klo-básek se povídalo až dlouho do noci.

Brzy ráno se vstávalo i v neděli. Po krátké poradě jsme se v osvědčených skupinkách rozběhli či rozvezli do terénu a v rojnicích procházeli horní část Račího údolí. To tak, aby ani jeden lejsk neunikl naší pozornosti. Před polednem jsme se znovu setkali na základně a rozešli se každý po své ose. Někteří směrem k domovům, jiní ještě vyrazili prozkoumat blízké okolí.

A co jsme vlastně zjistili? Lejsků malých, na které jsme měli spadeno, jsme našli 14. Záznam byl téměř na každé trase, zpravidla v místech se vzrostlými lesy s převahou listnáčů a v blízkosti nějaké terénní nerovnosti – třeba skalky či koryta potoku. Nejvíce, šest ptáků, se podařilo zaznamenat na trase ve Ztraceném údolí, čtyři samce pak okolo Bílé Vody. Mnoho míst je však ovlivněno těžbou, což lejskům příliš nevyhovuje. Z dalších bučinových druhů nelze opomenout holuby doupňáky nebo datly. V polní krajině Javornicka rozhodně potěšilo množství zpívajících strnadů lučních, ale i hrdličky divoké. A u rybníka pak narostl výčet pozorovaných druhů ptáků i o ty vodní, o moudivláčka, roháče, lysku, písíka nebo racky. Z „neornitologického“ hlediska byl zajímavý nález lokality s bezmála šedesáti rozkvetlými vstavačí mužskými nedaleko Bílé Vody.

Rozhodně neobvyklým zážitkem bylo pozorování kuny skalní, která se pokoušela vybrat hnízdo strakapoudům velkým. Za neustálého dorážení samce marně strkala krátké nožky do dutiny. Několikrát málem spadla, až nakonec svůj boj vzdala. Naopak smutný byl nález hnízda čápa černého v údolí Javornického potoka nedaleko obce Travná. Hnízdo bylo sice obsazeno, dospělec však byl na něm uhynulý.

Závěrem nezbyvá než poděkovat Arcibiskupským lesům za zapůjčení základny a všem účastníkům za skvělou partu a odvedený kus práce. Po dvouleté covidové odluce byl VTV poněkud slabší na počet účastníků, pevně ale věřím, že o to více jsme si to všichni užili :-)

Pozorované druhy: brhlík lesní, budníček lesní, b. menší, b. větší, čáp bílý, č. černý, červenka obecná, datel černý, dlask tlustozobý, drozd brávník, d. kvíčala, d. zpěvný, holub doupňák, holub hřivnáč, hrdlička divoká, h. zahradní, hýl obecný,

jiříčka obecná, kachna divoká, káně lesní, konipas bílý, k. horský, konopka obecná, kos černý, králíček obecný, k. ohnivý, krkavec velký, křivka obecná, kukačka obecná, lejsek bělokrký, l. malý, l. šedý, linduška lesní, lyska černá, moták pochop, moudivláček lužní, ořešník kropenatý, pěnice černohlavá, p. hnědokřídlá, p. pokřovní, pěnkava obecná, pěvuška modrá, pisík obecný, poštolka obecná, potápka roháč, puštit obecný, racek bělohlavý, r. chechtavý, rákosník velký, rehek domácí, r. zahradní, rorýs obecný, skorec vodní, skřivan lesní, s. polní, slavík obecný, sluka lesní, soja obecná, stehlík obecný, straka obecná, strakapoud velký, strnad luční, s. obecný, s. rákosní, střízlík obecný, sýkora koňadra, s. modřinka, s. parukářka, s. uhelníček, šoupálek dlouhoprstý, špaček obecný, tuhyk obecný, vlaštovka obecná, volavka popelavá, vrabec domácí, v. polní, zvonek zelený, zvonohlík zahradní, žluva hajní

Kateřina Ševčíková, e-mail: sevcikovaka(at)seznam.cz

Jak pokračuje přestavba ORNIS?

Ornitologická stanice (dříve MOS – zkratka byla používána jak pro Moravský ornitologický spolek, Moravské ornitologické sdružení, tak i pro Moravskou ornitologickou stanici!) právě prochází zásadní úpravou. Lépe řečeno, výraznou rekonstrukcí a zároveň rozšířením. Současný stav na přelomu září a října 2022 je takový, že je hotová a zkolaudovaná nová budova. Ta je podle projektu již spojena se starou budovou v obou patrech, obě spojení jsou ale v současné době uzavřená, protože stavební firma Ptáček (kdo jiný by také měl opravovat ornitologickou stanici, že :-)) nyní již začala s generální rekonstrukcí staré budovy. Ta byla vybudovaná na přelomu 70. a 80. let minulého století v rámci „Akce Z“ – a některé aspekty podle toho také vypadají. Bylo nutné odstranit veškeré podlahy až na základ, v současné době probíhá odstraňování tzv. boletických panelů, které z velké části tvořily vnější opláštění budovy. Zároveň probíhá příprava budovy na instalování zcela nové expozice „Ptáci Česka“. Její vzhled zatím nebudeme podrobně komentovat, jen můžeme čitatele ujistit, že se mají na co těšit!

Pracovníci ORNIS jsou v současnosti umístěni v nové budově v dosti stíněných podmínkách v jedné místnosti, pracoviště preparátora je zatím ve velmi provizorních podmínkách a jsou uskutečňovány jen ty nejnужnější preparace – Jirka Polčák připravuje totiž množství kreseb do výše zmíněné expozice. Nová budova bude sloužit v přízemí zčásti jako výstavní prostor pro sezonní výstavy a zároveň jako výukový prostor. Celé první patro je již využíváno jako depozitář, který je vybaven moderními posuvnými skříněmi výrazně šetřícími prostor. Téměř všechny sbírkové předměty jsou tak již na své místě, zbývají „jen“ přehledné popisky současného uložení a uložení posledních sbírkových předmětů do opožděně dodaných krabic. Zastřešení stanice také doznalo (a dozná) výrazných změn – nová budova je pokryta zelenou střechou tvořenou převážně rozchodníkovým kobercem, střecha staré budovy bude celá pokryta fotovoltaickými panely.

Josef Chytil, e-mail: chytil(at)prerovmuzeum.cz

Zajímavosti ze střední Moravy od dubna do října 2022

V následujícím přehledu bych chtěl stručně shrnout několik zajímavých ornitologických údajů z oblasti střední Moravy za období duben až říjen roku 2022. Nejde zdaleka o kompletní přehled, šlo mi o to upozornit na vybrané zajímavosti z daného regionu.

Mezi druhy dříve zcela raritní a dnes se pravidelně vyskytující jistě patří kormorán malý. Pravidelně se jeden až dva ptáci zdržovali na Záhlinických rybnících, ale i jinde na Olomoucku a Prostějovsku. Na Novomlýnských nádržích na jižní Moravě dokonce hnízdily desítky párů, takže expanze bude asi pokračovat. V jarním a letním období jsme se na rybnících a štěrkojnách mohli setkat s volavkami stříbřitými i červenými, pravidelně se na hnízdištích objevovali také bukáčci malí.

K druhům pravidelněji se vyskytujícím, a patřícím již také mezi naše hnízdící přibyl v poslední době moták stepní. Objevil se na jarním tahu i v létě a na podzim na střední Moravě celkem dvanáctkrát. Z dalších zajímavých druhů dravců stojí za pozornost také výskyty orla královského, raroa velkého a poštolky rudonohé spolu s dost častým, i početnějším výskytem orla křiklavého v rozsáhlých polních oblastech Prostějovska a Olomoucka. Z raritních dravců potěšil výskyt lučce šedého v dubnu u Věrovan a zálet orlíka krátkoprstého na pár srpnových dnů k Tovačovu a Biskupicím. Tento pták se zdržoval několik týdnů na Hodonínsku a udělal si cestu i na střední Moravu.

Byli vidět i bahňáci, zejména na rybnících u Záhlinic, na pískovně u Majetína i v polní krajině. Z těch nejzajímavějších vzpomenu ústřičníka velkého, vodouše štíhlého, lyskonoha úzkozobého a kulíky hnědé.

V Olomouci znovu úspěšně vyhníždili výřečci a vyskytli se i na jiných lokalitách na střední Moravě, tyto výskyty naznačují možnost hnízdění i na jiných lokalitách.

Pozoruhodným zjištěním bylo i pozorování rorýse velkého na Prostějovsku v květnu.

Prokázáno bylo i první zahnízdění jeřába popelavého na střední Moravě.

Z pěvců se podařilo znovu odchytil severské budníčky – jednak již pravidelně táhnoucí pruhohlavé na jejich cestách ze severovýchodu na tradičním odchyto-vém stanovišti na Červenohorském sedle, ale také v polní krajině, v remízku na Prostějovsku. K tomu také raritního budníčka tlustozobého – již potřetí byl chycen na Červenohorském sedle, celkově jde o náš čtvrtý výskyt.

Výrazný byl i podzimní tah lindušek rudokrkých, které dokazují, že právě pozorování v polních terénech přinášejí zajímavá zjištění řady táhnoucích druhů právě v podzimním tahovém období.

Jiří Šírek, e-mail: [jirka.sirek\(at\)seznam.cz](mailto:jirka.sirek(at)seznam.cz)

Ptáci v Bibli

PŠTROS (hebr. "bath-hajjannáh", doslovně "dceru pštrosa", dříve se překládalo také jako "sova"). Pštros (*Struthio camelus*) byl kdysi rozšířen po celé Africe, Ará-

bii a Sýrii. Péra v slabých křídlech a v ocase mají měkké ostny a zkadeřený prapor. Pro tato péra stal se pštros v jižní Africe již od pol. 19. století domácím zvířetem. Samec se sdružuje se 3-4 samičkami, která nakladou 30-40 vajec do společného hnízda, které přikryjí pískem. Sluneční paprsky stačí úplně k tomu, aby vejce byla udržena teplá. Vejce, která se už nevejdou do společného hnízda, snesou samičky jednotlivě do písku na různých místech. Tato vejce slouží za potravu vyhlíhlým pštrosům. Na tato vejce myslel asi pisatel Joba (hebr. nósá = brky), když káral pštrosova z nedbalosti vůči mláďatům: „Ty-lis dal pávům křídlo pěkné, aneb péro čápu neb pštrosova? A že opouští na zemi vejce svá, ačkoli je v prachu osedí, Nic nemysle, že by je noha potlačiti, aneb zvěř polní pošlapati mohla? Tak se zatvrzuje k mladým svým, jako by jich neměl; jako by neužitečná byla práce jeho, tak jest bez starosti. Nebo nedal jemu Bůh moudrosti, aniž mu udělil rozumnosti.“ Podle kázání sv. Řehoře Velikého zosobňoval pštros, jako pták, který ačkoli má křídla, tak nemůže létat, pokrytce, jehož skutky se neshodují s činy. O pštrosovi píše i Job: „Bratrem učiněn jsem draků, a tovaryšem mladých pštrošů.“

PELIKÁN – (hebr. "kááth", varianta "stepní slípka"). *Pelecanus anocrotalus*, žije u potoků a bažin; lkající a opuštěný žalmista porovnává sebe s pelikánem na poušti. Poušť zde nemusí znamenat krajinu bez rostlinstva, ale možná šlo o močál. Právě k odvodňovaným močálům na severu Jordánského údolí dodnes přilétají hejna stěhujících se bílých pelikánů. Známkou zpuštění země Idumejské je usídlení pelikánů, výrů a kalousů v bývalých lidských sídlech. Patrně zde hraje roli vnější zjev pelikánů, kdy jeho obvyklý postoj s hlavou schýlenou k hrudi je v Bibli symbolem beznadějněho smutku.

ČÁP – (hebr. "chasídáh"), jež znamená milosrdenství je ohlasem jeho něžné péče o mláďata. V Palestině se pravidelně objevoval na jaře, a objevil-li se ve velkém množství, znamenalo to předzvěst bohaté úrody. Pro hubení různých obojživelníků, housenek a kobylek a pro požírání odpadků se čáp vždy těšil velké oblibě. Zejména díky tomu, že požíral hady, kteří symbolizovali ďábla, byl často přirovnáván k Ježíši Kristu, jako protivníku ďábla a hříchu. Jeho pravidelný přilet byl obrazem příkladné poslušnosti Božích rozkazů: „I čáp v nebi zná svůj čas.“ Podle některých vykladačů zde čáp symbolizuje Krista, přicházejícího v pravý čas (Nanebevstoupení, druhý příchod), aby lidem otevřel oči a napravil shrbené. Pravidelnost návratu čápa na hnízdiště má být návodem k pravidelné modlitbě. V tomto případě ovšem může jít i o jiné velké ptáky, např. luňáka nebo volavku.

DEDEK - ačkoli řecký a latinský text myslí na dudka (*Upupa epops*), jenž se v Palestině objevuje v březnu, ve skutečnosti jde pravděpodobně o čejku (*Vanellus cristatus*). Tito ptáci byli pokládáni za nečisté, protože se živí masem, zdechlinami, hmyzem a červy. Podle koránu hrál dudek zprostředkovatele mezi králem Šalomounem a královnou ze Sáby, což dalo autorům středověkých legend podnět k tomu, že považovali dudka za zprostředkovatele mezi ptáky při volbě jejich krále.

Ladislav Kačaba, e-mail: [ladakacaba\(at\)seznam.cz](mailto:ladakacaba(at)seznam.cz)

Pozvánka na schůzi MOS 3. 12. 2022

Moravský ornitologický spolek zve své členy a příznivce na podzimní členskou schůzi, která se uskuteční v sobotu 3. 12. 2022 od 9:30 v Korvínském domě, Horní náměstí 31/31, 750 02 Přerov. Na program je především volba výboru MOS a diskuze a hlasování o fúzi s Moravským ornitologickým spolkem – středomoravskou pobočkou ČSO (o tom proč, se dočtete výše). Mimo to se ale můžeme těšit i na povídání o devadesáti letech činnosti MOS, čeká nás přednáška Jiřího Šírka o tom, co dala střední Morava avifauně Československa, ale i vzpomínání pamětníků. Následně se pak přesuneme do restaurace Labuť, abychom zavzpomínali i v trošku méně formálních podmínkách. V neděli se pak mohou všichni zájemci vydat na exkurzi do Tovačova, kterou povede J. Šírek. Sraz je u sádek u Hradeckých rybníků v 9:00.

Zapojte se do správních řízení!

Zajímá Vás, co se děje okolo? Proč se támhle pokácel strom, tam se staví silnice či se opravuje koryto potoka? Chtěli byste aktuální dění ve Vašem okolí ovlivnit? MOS se účastní správních řízení týkajících se ochrany přírody v olomouckém a zlínském kraji. A díky tomu má možnost do mnohých záležitostí zasáhnout a třeba je i trochu ovlivnit. Ale ne všechny kouty rozsáhlého území působnosti známe, a tedy není v našich silách se ke všemu vyjádřit dostatečně. A tady můžete přijít na řadu Vy. Dejte nám vědět a my Vás budeme informovat o tom, co se děje ve Vašem okolí. Budeme vděční za postřehy místních znalců, které povedou k lepší ochraně nejen ptáků.

Publikujte v Moudivláčkovi!

Pozorovali jste zajímavého opeřence? Máte nezapomenutelný zážitek z terénu nebo z exkurze? Chcete sdělit ostatním členům MOS něco neslýchaného? Napište příspěvek do Moudivláčka! Své příspěvky týkající se tématu ptáků nebo moravské ornitologie zasílejte na e-mail: info@mos-cso.cz. Aktuální příspěvky lze umístit i na webových stránkách Moravského ornitologického spolku www.mos-cso.cz.

Navštivte videokanál MOS na YouTube

Již více než 700 videí ptáků, ale i dalších skupin organismů si můžete prohlédnout na videokanále MOS na www.youtube.com/MOS1932. Vaše videa můžete zasílat správci kanálu: Jiří Šafránek, e-mail: [mosprerov\(at\)seznam.cz](mailto:mosprerov(at)seznam.cz).

Křížovka

Vyškrtáte-li v osmisměrci jedenáct druhů ptáků, tajenka Vám prozradí jméno jednoho ze zakladatelů MOS. Byl sirotkem, který se postupně vypracoval až na ředitele přerovského pivovaru. A díky tomu, že měl ohromné praktické znalosti, řídil výstavbu ornitologické stanice. A nejen to, na stavbu dodával veškerý deputát piva z pivovaru :-)

K	O	R	M	O	R	Á	N
R	Ř	V	R	Á	N	A	Z
K	D	I	A	E	V	K	K
A	N	Ě	V	K	L	Č	E
V	Š	U	O	K	H	A	Č
E	L	R	S	C	A	K	A
C	E	K	Í	T	Š	U	P
L	K	E	L	E	L	K	Š

Moudivláček – zpravodaj Moravského ornitologického spolku – středomoravské pobočky ČSO. Interní zpravodaj pro členy MOS. Kontakt (adresa pro zasílání příspěvků a korespondence): Bezručova 10, 750 02 Přerov, e-mail: info@mos-cso.cz, www.mos-cso.cz, bankovní spojení: 32434831/0100. Kresby na titulní straně – © Jiří Polčák (moudivláček lužní), © Kateřina Ševčíková (moudivláček lužní), grafická spolupráce – Jiří Kaláček. Vychází nejméně dvakrát ročně v elektronické podobě a tiskem v nákladu 20 ks. Číslo 2/2022 vyšlo 24. 11. 2022.

